

16 mai 2016

848 nr. 204

AVIZ

la proiectul legii privind Codul de etică și conduită a deputatului în Parlament

(nr. 135 din 04.04.2016)

Direcția generală juridică a examinat proiectul de lege sus-nominalizat, prin prisma prevederilor art.54 din Regulamentul Parlamentului și a prevederilor Legii privind actele legislative nr.780/2001 și expune următoarele considerente.

I. Observații generale:

1. Proiectul legii privind Codul de etică și conduită a deputatului în Parlament a fost înaintat cu titlu de inițiativă legislativă de către un grup de deputați în Parlament, fapt ce corespunde art.73 din Constituție și prevederilor art.47 din Regulamentul Parlamentului.

2. Conform notei informative, scopul proiectului este stabilirea la nivel legislativ a normelor de conduită a membrilor legislativului în cadrul exercitării funcției de demnitate publică și îndeplinirea atribuțiilor parlamentare cu onestitate integritate și respectarea legii. În același timp proiectul urmărește scopul de contribuție la asigurarea unei deschideri și responsabilizări mai mari în vederea consolidării încrederii societății în modul în care deputații își îndeplinesc atribuțiile parlamentare.

3. Nota informativă a proiectului de act legislativ supus avizării conține o serie de argumente în sprijinul ideilor ce stau la baza proiectului, însă acestea poartă un caracter general și nu argumentează detaliat realizarea acestora. Potrivit lit. d) a art.20 din Legea 780/2001 privind actele legislative, nota informativă trebuie să conțină informații privind „fundamentarea economico-financiară în cazul în care realizarea noilor reglementări necesită cheltuieli financiare și de altă natură”.

Potrivit art.47 alin.(6) din Regulamentul Parlamentului, în cazul în care realizarea noilor reglementări necesită cheltuieli financiare, materiale și de altă natură, se anexează fundamentarea economico-financiară.

Din conținutul notei informative nu rezultă faptul că ar fi fost făcută o estimare a cheltuielilor sau ar fi fost efectuate anumite calcule economico-

financiare. Reieșind din proiectul de lege supus avizării, implementarea proiectului în cauză presupune suportarea anumitor cheltuieli financiare odată cu instituirea unei funcții noi în cadrul Parlamentului – Comisarul pentru etică. Drept argument, atragem atenție la art.20 alin.(6) din proiect, *care prevede că Comisarul pentru etică dispune de suficient personal și mijloace bugetare pentru ca să funcționeze eficient.*

Potrivit prevederilor alin.(4) art.131 din Constituție, orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sunt acceptate de Guvern.

Conform prevederilor art.58 din Regulamentul Parlamentului, proiectele de acte legislative și propunerile legislative înaintate de deputați se remit Guvernului spre avizare.

4. Atragem atenție faptului că, expertiza juridică și expertiza anticorupție sunt obligatorii pentru toate proiectele de acte legislative.

5. Proiectul Codului nu este suficient de bine argumentat. În opinia noastră, este necesară o analiză fundamentală a condițiilor care ar fortifica necesitatea promovării acestuia, și anume în partea ce ține de modul aplicării sancțiunilor.

II. Observații referitor la respectarea procedurilor tehnicii legislative:

1. Conform art.25 din Legea nr.780/2001 privind actele legislative, elementul principal de identificare al actului legislativ este titlul, obligatoriu pentru toate actele legislative, care trebuie să fie laconic și să exprime cu claritate obiectul reglementării. Propunem de a substitui titlul proiectului prin titlul „Codul de etică și conduită a deputatului în Parlamentul Republicii Moldova”.

Această obiecție se referă și la art.1 alin.(1) din proiect.

2. La art.1

Conform art.28 din Legea nr.780/2001, dispozițiile generale ale actului legislativ sînt prevederile care, determină obiectul, scopul și sfera lui de aplicare; orientează întreaga reglementare; explică termeni și definesc concepte. Pornind de la această prevedere, propunem de a substitui titlul art.1 din proiectul Codului prin „Obiectul, scopul și domeniul de aplicare”. În acest sens, în vederea respectării regulilor de sistematizare și structurare a normelor actului legislativ, precum și ale succesiunii logice, propunem ca prevederile art.3 din proiect să fie situate la art.1 din proiect.

Pornind de la norma art.32 din Legea nr.780/2001, care stabilește că, articolul este elementul structural de bază al actului legislativ, care are caracter unitar și conține una sau mai multe dispoziții cu raport direct între ele și subordonate uneia și aceleiași idei, atragem atenție la prevederile alin.(3) și (4) ale art.1 din proiect, care necesită a fi situate în articole separate.

Totodată, cu referire la prevederile alin.(3) al art.1 din proiect, menționăm că textul necesită a fi redactat, ținînd cont de faptul că imunitatea parlamentară este o instituție de drept constituțional, prevederile constituționale privind imunitatea

fiind dezvoltate de Legea nr.39/1994 despre statutul deputatului în Parlament și Regulamentul Parlamentului.

3. La art.2

Titlul va avea următoarea redacție: „Noțiuni principale”. Astfel, în partea introductivă a articolului textul se va completa în final cu cuvântul „principale”.

Conform normelor tehnicii legislative, în literatura de specialitate nu este indicat expres necesitatea de a însemna cu litere latine mici și o paranteză noțiunile principale. Din practica elaborării actelor legislative, constatăm că noțiunile principale nu sunt însemnate. Aceasta este necesar pentru a nu crea confuzii în cazul operării modificărilor sau completărilor, referitor la adăugarea indicilor respectivi. Prin urmare, propunem de a exclude literele latine mici și o paranteză, care însemnează noțiunile. Totodată, menționăm că, conform normelor tehnicii legislative, noțiunile principale se definesc în ordine alfabetică.

Atragem atenție faptului că, nu este clară necesitatea definirii unor noțiuni, care deja sunt reglementate în legislația în vigoare. Ne referim la noțiunile „interes privat al deputatului”, „interes public” și „persoane apropiate deputatului”. Legea nr.16/2008 cu privire la conflictul de interese definește la art. 2 noțiunile de „interes public”, „interes personal” și „persoane apropiate”. Legea nominalizată stipulează expres la art.3, că subiecți ai declarării intereselor personale sunt nemijlocit și persoanele care dețin funcții de demnitate publică prevăzute în anexa la Legea nr. 199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, deputatul în Parlament fiind specificat în această anexă.

Referitor la cele relatate mai sus, atenționăm că în Parlament se află în proces de examinare proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016, adoptat în prima lectură în ședința plenară din 25.02.2016. Acest proiect de lege vizează mecanismul de declarare al averilor funcționarilor publici și ale persoanelor cu funcții de demnitate publică, verificare a respectării prevederilor legale privind conflictul de interese și incompatibilitățile. Potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii (art.25 alin.(4)) din proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016), „*la data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr. 16-XVI din 15 februarie 2008 cu privire la conflictul de interese*”.

Astfel, concluzionăm necesitatea coordonării definirii noțiunilor de la art.2 din proiect cu noțiunile din proiectul de lege privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016.

Cu referire la noțiunea „activități politice”, menționăm că textul definirii necesită a fi redactat și completat cu prevederi referitoare la conduita deputaților în cadrul relațiilor internaționale.

De asemenea, atragem atenție la noțiunea de la lit.h) referitor la norma de trimitere la Legea nr.16-XVI din 15.02.2008, care urmează a fi abrogată, odată cu intrarea în vigoare a noii legi privind declararea averii și intereselor personale.

Această obiecție se referă la întreg textul proiectului supus avizării.

4. La art.4

Pornind de la titlul articolului „Principii de conduită a deputatului”, considerăm că norma de la alin.(1), care reglementează interesul național al deputaților în exercitarea mandatului, nu se încadrează în conținutul acestui articol. Astfel, propunem de a redacta minuios norma de la alin.(1), ținând cont de art.68 din Constituție și de a o expune într-un articol separat. În cazul acceptării, propunem următorul titlu al noului articol: „Interesul național”.

La alin.(2) lit.a), în vederea respectării prevederilor de la art.19 lit.e) din Legea nr.780/2001, propunem de a substitui sintagma „puterii legislative supreme” prin sintagma „organului reprezentativ suprem”, conform prevederilor art.60 din Constituție. De asemenea, propunem de a exclude din text sintagma „și convențiile”. Aceasta o motivăm prin faptul că, conform prevederilor art.2 din Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova nr.595/1999, *„tratat internațional este orice acord încheiat în scris de către Republica Moldova, destinat a produce efecte juridice și guvernat de normele dreptului internațional, perfectat fie într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe, oricare ar fi denumirea sa particulară (tratat, acord, convenție, act general, pact, memorandum, schimb de note, protocol, declarație, statut, act final, modus vivendi, aranjament etc., toate având valoare juridică egală)”*.

În textul de la lit.b), propunem de a substitui sintagma „să adopte decizii” prin sintagma „să ia decizii”.

Textul de la lit.d) necesită a fi redactat în vederea respectării limbajului juridic de elaborare a actelor juridice.

5. Pentru o exprimare corectă, propunem de a completa în final, titlul Capitolului II cu textul „a deputatului în Parlament”.

Această propunere se referă, la cazul respectiv, pentru titlul art.5, art.6, art.7 și art.8 din proiect. De asemenea, în titlul articolelor menționate, cuvântul „Conduita” se va substitui prin sintagma „Normele de conduită”.

6. La art.5

La alin.(1), textul necesită a fi redactat. Propunem de a substitui cuvântul „Conduita” prin sintagma „Normele de conduită ale”. Textul „Constituția Republicii Moldova” se va exclude.

La alin.(2), propunem de a completa textul după cuvântul „principiul” cu sintagma „colegialității și”.

La alin.(3), propunem de a structura textul în mai multe alineate, astfel încât materia reglementată să aibă aspect ordonat și sistematizat. Conform regulilor tehnicii legislative, cuprinsul dispoziției din fiecare alineat trebuie, evident, să prezinte o anumită autonomie față de celelalte alineate ale aceluiași articol, dar trebuie și să exprime, împreună cu acesta o anumită unitate.

Referitor la textul *„În cazul în care Președintele Parlamentului constată că a fost utilizat un limbaj ofensator sau urit, deputatul va fi obligat să-și retragă cuvintele sau frazele licențioase. Refuzul de a-și retrage astfel de comentarii este*

pasibil de sancțiune disciplinară”, din textul alin.(3), menționăm că textul cuprinde dispoziții ce stabilesc sancțiuni. Prin urmare, conform succesiunii logice, aceste dispoziții se vor situa la Capitolul VII „Sancțiuni” din proiect. Totodată, întru respectarea prevederilor art.19 lit.e) din Legea nr.780/2001, conform căreia terminologia utilizată în actul elaborat este constantă și uniformă, atragem atenție la utilizarea diferită a adjectivelor pentru cuvântul „limbaj”: „limbaj ofensator, provocator sau amenințător”, „limbajul sau cuvinte și gesturi obscene”, „limbaj ofensator sau urât”, „cuvintele sau frazele licențioase”.

Propunem de a substitui sintagma „este pasibil de sancțiune disciplinară” de la finele alin.(3) prin sintagma „se sancționează disciplinar”.

La alin.(4), propunem de a substitui sintagma „să respecte ținuta oficială” prin textul „să aibă o ținută decentă, care să le asigure prestația corespunzătoare demnității de parlamentar”.

La alin.(5) nu este clar ce s-a avut în vedere prin textul „în cadrul relațiilor de muncă de orice fel”.

7. La art.6

Propunem de a exclude alin.(3), ca fiind de prisos.

8. La art.8

La alin.(1), propunem de a exclude cuvântul luat între paranteze „(cetățenii)”, ca fiind de prisos. Conform noțiunilor principale, definite la art.1 din Codul electoral nr. 1381/1997, alegător este cetățeanul Republicii Moldova cu drept de vot.

La alin.(3), norma este declarativă. Considerăm că urmează a fi reglementat detaliat modul și condițiile de comunicare cu mijloacele de informare în masă în numele autorității publice, prin stabilirea expresă a normei că, deputații au obligația ca prin acțiunile, atitudinea, ținuta și comportamentul lor să nu aducă prejudicii imaginii și reputației Parlamentului.

La alin.(4) cuvântul „cetățenilor” se va substitui prin sintagma „unor persoane”.

9. La art.10

La alin.(1), în textul introductiv sintagma „urmează să” se va substitui prin „este obligat”.

La alin.(2), propunem de a completa textul după sintagma „securității naționale” cu textul „a datelor cu caracter personal”.

10. La art.11

Cu referire la trimiterea la Legea nr.16-XVI din 15.02.2008 privind conflictul de interese, cu titlu de informare, repetăm cele relatate mai sus (vezi obiecția de la pct.3 al prezentului aviz), că în Parlament se află în examinare un set de proiecte de legi, bazate pe aceeași concepție, ce vizează mecanismul de declarare al averilor funcționarilor publici și ale persoanelor cu funcții de demnitate publică, verificare

a respectării prevederilor legale privind conflictul de interese și incompatibilitățile (proiectul legii cu privire la Centrul Național de Integritate nr.46 din 18.02.2016; proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016 și proiectul legii nr.45 din 18.02.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative). Aceste proiecte de legi au fost adoptate în prima lectură în ședința plenară din 25.02.2016.

Potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii (art.25 alin.(4)) din proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016, „*la data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr. 1264-XV din 19 iulie 2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere și Legea nr. 16-XVI din 15 februarie 2008 cu privire la conflictul de interese*”.

Referitor la modul de evaluare, evidență, păstrare, utilizare și răscumpărare a cadourilor, menționăm că Legea nr.16/2008 privind conflictul de interese, în vigoare, stabilește expres la art.23 alin.(4), că modul de evaluare, evidență, păstrare, utilizare și răscumpărare a cadourilor este reglementat de Guvern. Astfel, Guvernul, în vederea executării legii nominalizate a aprobat Hotărârea nr.134 din 22.02.2013 privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol.

Cu referire la același subiect privind modul de evaluare, evidență, păstrare, utilizare și răscumpărare a cadourilor, aducem la cunoștință că potrivit prevederilor proiectului de lege nr.45 din 18.02.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, se face referire, de asemenea la modalitatea de reglementare de către Guvern. În acest sens, drept exemplu, propunem a vedea art.XXXI din proiectul de lege nominalizat (nr.45 din 18.02.2016), care prevede modificarea și completarea Legii nr.90/2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției, cu norme ce reglementează regimul juridic al cadourilor, al prevenirii legalizării veniturilor obținute ilicit, îmbogățirii ilicite, legalizării averii cu caracter nejustificat, precum și a conflictelor de interese. Conform art.4 lit.a) din Legea nominalizată, prevederile prezentei legi se aplică persoanele cu funcții de demnitate publică, care sunt subiecți ai actelor de corupție sau ai faptelor de comportament corupțional.

11. La art.12

Conform proiectul legii cu privire la Centrul Național de Integritate nr.46 din 18.02.2016, Comisia Națională de Integritate se reorganizează în Centrul Național de Integritate. Potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii ale proiectului de lege nominalizat, la data intrării în vigoare a prezentei legi, *se abrogă Legea nr. 180 din 19 decembrie 2011 cu privire la Comisia Națională de Integritate*.

Conform proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016, deputații în Parlament vor fi obligați să depună „Declarația de avere și interese personale”.

Prin urmare, constatăm necesitatea revizuirii normelor art.11 și 12 din proiectul supus avizării și ajustării acestora la normele proiectelor de legi (nr.45 din 18.02.2016; nr.46 din 18.02.2016 și nr. 47 din 18.02.2016), adoptate în prima lectură în ședința plenară din 25.02.2016.

12. La art.13

Reieșind din textul propriu-zis al articolului, constatăm că autorii proiectului propun reglementări referitoare la regimul juridic al restricțiilor, cu toate că articolul este intitulat „Incompatibilități ale deputaților”.

Incompatibilitățile funcționale impuse deputatului în Parlament, consacrate prin dispoziții constituționale și acte legislative conforme Legii Supreme, constituie măsuri de drept menite să asigure real funcționarea statului de drept, democrația în Republica Moldova în condițiile pluralismului politic.

Statutul de deputat în Parlament este consacrat prin Constituție, Legea despre statutul deputatului în Parlament, Regulamentul Parlamentului. Constituția stipulează condițiile de intrare în exercițiul mandatului de deputat, cazurile de încetare a calității de deputat, incompatibilitățile și excepțiile referitoare la exercitarea mandatului de deputat.

Potrivit Constituției, calitatea de deputat este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice, și încetează în cazurile expres prevăzute, inclusiv în caz de incompatibilitate (art.69 alin.(2), art.70 alin.(1)).

În conformitate cu art.70 alin.(2) din Constituție, alte incompatibilități se stabilesc prin lege organică.

Legea despre statutul deputatului în Parlament în art.3 stipulează că mandatul de deputat este incompatibil cu funcția de Președinte al Republicii Moldova, de membru al Guvernului, de Avocat al Poporului, de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului, de ales local, cu exercitarea oricărei alte funcții remunerate, inclusiv a funcției acordate de un stat sau organizație internațională, cu excepția activității didactice și științifice desfășurate în afara programului stabilit de Regulamentul Parlamentului.

Incompatibilitățile și restricțiile impuse persoanelor care exercită funcții de demnitate publică sînt reglementate prin Legea cu privire la conflictul de interese nr.16/2008, în vigoare. Potrivit art.19 al acestei legi, incompatibilitățile privind funcțiile publice sînt cele stabilite prin Constituția Republicii Moldova, prin legile ce reglementează activitatea autorităților publice în care persoanele ce dețin funcții de demnitate publică sau funcții publice își desfășoară activitatea, prin legea în cauză, precum și prin alte legi.

Atragem atenție, repetat că, potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii (art.25 alin.(4)) din proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47

din 18.02.2016 (adoptat în prima lectură în ședința plenară din 25.02.2016), „*la data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr. 16-XVI din 15 februarie 2008 cu privire la conflictul de interese*”.

Proiectul legii privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016 (adoptat în prima lectură în ședința plenară din 25.02.2016) are drept scop instituirea măsurilor de prevenire și de combatere a îmbogățirii nejustificate, a conflictelor de interese, a stărilor de incompatibilitate, precum și a încălcării regimului juridic al restricțiilor. Astfel, în Capitolul IV „Incompatibilități și restricții”, la art.16 este stabilit că, *subiectul declarării se află în stare de incompatibilitate în cazul în care pe lângă funcția publică sau de demnitate publică deține/exercită simultan o altă funcție, calitate sau activitate care este interzisă de Constituția Republicii Moldova și/sau alte acte legislative*. Dispoziții privind restricțiile sunt prevăzute de art. 18-21 din capitolul nominalizat.

Concluzionăm că titlul și dispozițiile art.13 din proiectul supus avizării necesită a fi revizuite și conformate prevederilor legislației în vigoare, precum și a reglementărilor ce urmează a fi adoptate de către Parlament.

13. La art.14

Atragem atenție la titlul articolului, în comparație cu titlul art.5 și 6 din proiect. În titlul art.14 se face referire la ședințele plenare ale Parlamentului și ale organelor de lucru ale Parlamentului, iar în titlul art.5 și art.6 se face referire la ședințele plenare, comisiilor permanente, speciale și de anchetă. Este de menționat că, conform Regulamentului Parlamentului, organe de lucru ale Parlamentului sunt: Biroul permanent și comisiile permanente. Comisiile speciale și comisiile de anchetă se constituie de Parlament, în caz de necesitate, prin adoptarea Hotărârii de înființare a comisiei respective.

Prin urmare, atragem atenție la necesitatea revizuirii titlurilor și conținutului prevederilor articolelor menționate.

Cu referire la dispozițiile ce țin de absența deputatului, menționăm că Regulamentul Parlamentului stabilește reglementări referitor la acest subiect și prevede sancțiunea pentru absențe nemotivate la ședințe. Atragem atenție că, propoziția a doua din alin.(1) al art.14 se repetă cu norma de la lit.a) alin.(1) din art.13 din proiect.

La alin.(1) în propoziția a doua sintagma „Un deputat” se va substitui prin cuvântul „Deputatul”.

Constatăm necesitatea revizuirii dispozițiilor art.14, în vederea conformării cu normele stabilite în Regulamentul Parlamentului.

14. La art.15

Constatăm necesitatea revizuirii și redactării textului art.15, conform limbajului juridic și a reglementărilor cu privire la procedura de vot, stabilite la Capitolul 4 din Regulamentul Parlamentului.

Întru respectarea prevederilor art.19 lit.e) din Legea nr.780/2001, conform căreia terminologia utilizată în actul elaborat este constantă și uniformă, atragem

atenție la utilizarea în textul articolului a unui șir de cuvinte și expresii nefuncționale, cu sens ambiguu, care nu sunt admise într-un act legislativ („echipamentul electronic cât mai frecvent posibil”, „cât de curând posibil”, „poate fi blocată”, „sau a nu mai puțin de o cincime din deputați”).

Prin norma alin.(2) autorii propun a introduce o procedură nouă de a publica pe pagina de internet a Parlamentului rezultatele votului fiecărui deputat.

Art.89 din Regulamentul Parlamentului stabilește expres modalitățile de vot:

(1) Deputatul votează personal prin vot deschis sau secret.

(2) Votul deschis se exprimă prin ridicare de mâini, prin apel nominal sau prin mijloace electronice.

(3) Votul secret se exprimă prin buletine de vot pentru numiri în funcție și prin mijloace electronice, în cazul adoptării legilor și hotărârilor.

(4) Parlamentul hotărăște, la propunerea președintelui ședinței sau a deputaților, ce modalitate de vot va folosi, afară de cazul în care procedura de vot se stabilește prin Regulament.

Reieșind din prevederile de mai sus, considerăm că, în cazul acceptării propunerii autorilor de a introduce rezultatele votului pentru fiecare parlamentar pe site-ul Parlamentului, este necesar de a indica expres pentru care modalitate de vot va fi valabilă această normă.

Atragem atenție că, procedura dată necesită a fi reglementată în Regulamentul Parlamentului.

La alin.(3), sintagma „prezentului Cod” se va substitui prin „Regulamentului Parlamentului”.

Norma de la alin.(6) nu este clară, cum poate fi „blocată procedura de transmitere a legii adoptate pentru promulgare”? Cine va constata încălcarea normelor privind conflictul de interese? Care este procedura de informare a Președintelui Parlamentului?

Atragem atenție că, reținerea trimiterii legii spre promulgare poate fi și din motive ce vizează încălcarea Regulamentului Parlamentului comise în timpul examinării și adoptării legii respective.

15. În vederea respectării prevederilor art.19 din Legea nr.780/2001, atragem atenție la utilizarea diferită a termenilor „pagina de Internet a Parlamentului” și „pagina web a Parlamentului” (a vedea alin.(2) art.15, art.23 alin.(5), art.32 alin.(5), art.37 lit.f) și h) din proiect.

Precizăm că, în Regulamentul Parlamentului este utilizat termenul „web-site-ul Parlamentului”.

16. La art.16

Prevederile articolului necesită a fi revizuite și conformate noilor reglementări în conformitate cu prevederile proiectului de lege privind declararea averii și intereselor personale nr.47 din 18.02.2016 și ale proiectului legii cu privire la

Centrul Național de Integritate nr.46 din 18.02.2016 (adoptate în prima lectură în ședința plenară din 25.02.2016).

Conform succesiunii logice, reglementările articolului 16 urmează a fi comasate cu reglementările art.12 din proiect.

A vedea obiecțiile de la pct.10 și 11 din prezentul aviz.

17. La art.17

Prin norma alin.(2) nu este clar ce s-a avut în vedere prin textul „în procesul de angajare sau de lucru al personalului”.

Conform prevederilor art.5 alin.(1¹) din Legea cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică nr. 80/2010, în cabinetul deputatului în Parlament se instituie doar postul de asistent. Conform art.3 alin.(2) din aceeași Lege, personalul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică este încadrat în cabinet în temeiul încrederii personale acordate de persoana cu funcție de demnitate publică pe care o asistă.

Regulamentul de organizare și funcționare a Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova, adoptat prin Hotărîrea Biroului permanent nr.31 din 12 decembrie 2012 stabilește expres la art.7 că:

„ (1) Secretariatul realizează funcțiile și sarcinile de bază stabilite în prezentul Regulament prin activitatea desfășurată de personalul care deține funcții publice, de personalul din cadrul cabinetului persoanelor cu funcții de demnitate publică în Parlament, de personalul de deservire tehnică și de alt personal încadrat.

(2) Personalul care deține funcții publice este numit în funcție prin ordin al Președintelui Parlamentului, în modul prevăzut de legislația în vigoare.

(3) Personalul din cadrul cabinetelor persoanelor cu funcții de demnitate publică în Parlament este numit în funcție prin ordin al Președintelui Parlamentului, în temeiul încrederii personale acordate de persoana cu funcție de demnitate publică pe care o asistă, și își desfășoară activitatea în baza contractului individual de muncă încheiat pe durata aflării în funcție a persoanei cu funcție de demnitate publică.

(4) Personalul de deservire tehnică și alt personal este numit în funcție prin ordin al Secretarului general al Parlamentului și își desfășoară activitatea în baza contractului individual de muncă încheiat în condițiile legii.”

Conform alin.(1) al art.14 din aceeași hotărîre, „în cabinetul deputaților în Parlament activează un asistent remunerat și, după caz, asistenți voluntari, care se subordonează funcțional deputaților respectivi și le acordă acestora consiliere și asistență în procesul de realizare a funcțiilor parlamentare.”

Reieșind din prevederile legislației în vigoare, constatăm că deputatul în Parlament participă, doar la angajarea asistentului, care face parte din personalul din cadrul cabinetului persoanelor cu funcții de demnitate publică în Parlament și este numit în funcție prin ordin al Președintelui Parlamentului, în temeiul încrederii personale acordate de persoana cu funcție de demnitate publică pe care o asistă.

Prin urmare, prevederile alin.(2) necesită a fi revăzute referitor la procesul de angajare și de activitate a personalului din Secretariatul Parlamentului.

La alin.(3) textul se va completa după cuvântul „personalului” cu sintagma „Secretariatului Parlamentului”.

18. La art.18

În vederea respectării condițiilor preciziei și clarității actului legislativ, propunem de a substitui titlul articolului prin titlul: „Angajarea deputatului după expirarea mandatului”.

Textul alin.(2) necesită a fi redactat, luându-se în considerare dispozițiile generale cu privire la contract. Conform legislației civile, contractul se încheie de către părțile contractante. Textul „Deputatul nu va intra în relații contractuale de consultanță sau alt gen de contract” se va substitui prin „Deputatul nu va acorda consultații, nu va încheia contracte”. Sintagma „încheierea mandatului” se va substitui prin „expirarea mandatului”.

19. La art.19

Textul se va completa după cuvântul „lobby”, la cazul respectiv, cu sintagma „a deputatului”.

La alin.(2) este stabilit că activitatea de lobby cade sub incidența Codului penal. Este de menționat că, legislația în vigoare nu reglementează „activitatea de lobby”, și prin urmare această noțiune nu este definită. Codul penal nu cuprinde norme de drept referitor la activitatea de lobby. În cazul acceptării acestei propuneri va fi necesar de a completa Codul penal cu reglementările necesare. Or, instituția de lobby este un instrument aferent persoanelor interesate (persoane juridice, grupuri de cetățeni, ONG) să-și promoveze interesele în Parlament prin intermediul deputaților. Criminalizarea acestei activități este în detrimentul oamenilor. Considerăm necesar, legalizarea activității de lobby și reglementarea ei concretă.

20. La art.20

Potrivit art.22 din proiect, Comisarul pentru etică este numit în funcție de Parlament, cu votul majorității deputaților aleși, iar potrivit alin.(2) al art.20, Comisarul pentru etică se încadrează în statele de personal ale Secretariatului Parlamentului, poziția sa fiind echivalentă celei a Secretarului General al Parlamentului. Totodată, autorii stabilesc la alin.(5) al art.20 norme derogatorii care prevăd că în privința condițiilor de ocupare a funcției publice, numirii și demiterii, competenței și restricțiilor Comisarului pentru etică se aplică normele prezentului Cod, prin derogare de la prevederile Legii nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public și ale Legii nr.25/2008 privind Codul de conduită a funcționarului public.

Astfel, nu este clar ce statut va avea Comisarul pentru etică: pe de o parte, este numit conform procedurii de ocupare a unei funcții de demnitate publică, iar, pe de altă parte, potrivit art.22 alin.(4) din proiect, demiterea va fi precedată de o

anchetă de serviciu efectuată conform Legii nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public?

Observăm că, proiectul nu prevede condițiile în care va fi organizat concursul pentru ocuparea funcției de comisar pentru etică. La fel, statutul comisarului ar fi trebuit să fie clarificat expres. Din prevederile proiectului reiese că comisarul va avea statut de funcționar public, însă în viziunea noastră, considerăm binevenit ca comisarul să fie o funcție de demnitate publică pentru a putea investiga încălcările deputaților.

Atenționăm și asupra faptului neclarității statutului personalului Comisarului de etică. Alin.(6) prevede că Comisarul pentru etică dispune de suficient personal și mijloace bugetare pentru ca să funcționeze eficient. Menționăm că, norma alin.(6) este una declarativă, care necesită a fi dezvoltată.

Întru respectarea condițiilor preciziei și clarității, precum și întru asigurarea transparenței și excluderea elementelor de coruptibilitate, odată cu constituirea unei structuri noi, în proiectul actului legislativ este necesar de a prevedea expres atribuțiile de bază ale acestei structuri, de a indica în subordinea cui funcționează, statutul de personal, ce statut juridic au aceste persoane, condițiile de angajare, criteriile de selectare și rigorile stabilite față de candidați (studii, stagiul, incompatibilități, etc.), sursele de salarizare, etc.

La alin.(3) nu este clar ce s-a avut în vedere prin sintagma „litigiu civil”.

De asemenea, constatăm că autorii proiectului urmăresc stabilirea unei protecții și independențe a Comisarului pentru etică față de orice influențe, care în viziunea noastră, se înscrie în categoria imunităților.

Concluzionăm că alineatul (3) urmează a fi revăzut reieșind din principiul constituțional „Accesul liber la justiție”. Potrivit articolului 20 din Constituție, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

Pornind de la prevederile proiectului, concluzionăm necesitatea modificării și completării legislației ce ține de salarizarea Comisarului pentru etică și a personalului din subordinea acestuia.

21. La art.21

La lit.a) textul se va completa după cuvântul „capacitate” cu cuvântul „deplină”.

La lit.b), pentru o formulare corectă din punct de vedere lingvistic, cuvântul „are” se va substitui prin cuvântul „deține”.

Cu referire la sintagma „diplomă de magistru în drept, magistru în științe politice”, aducem la cunoștință că, legislația în vigoare utilizează termenul de „master”. Codul educației al Republicii Moldova nr.152/2014, stabilește expres la art.76 structura generală a învățământului superior, care este structurat pe trei cicluri:

- a) ciclul I – studii superioare de licență (nivelul 6 ISCED);
- b) ciclul II – studii superioare de master (nivelul 7 ISCED);

c) ciclul III – studii superioare de doctorat (nivelul 8 ISCED).

Astfel, conform alin.(6) art.89 și alin.(9) al art.90 din Codul educației, studiile superioare de licență se finalizează cu susținerea examenului și/sau tezei/proiectului de licență și cu eliberarea diplomei de studii superioare de licență, iar studiile superioare de master se finalizează cu susținerea publică a tezei/proiectului de master și cu eliberarea diplomei de studii superioare de master.

Prin urmare, reieșind din prevederile Codului educației, norma de la lit.b) necesită a fi revăzută și redactată.

La lit.c) textul se va completa la sfârșit cu sintagma „în unul dintre domeniile respective”.

La lit.e), propunem de a exclude cuvântul luat între paranteze „(fluent)”, ca fiind de prisos.

La alin.(2) lit.a) sunt stipulate condiții care se exclud reciproc. Conform proiectului, „se consideră că nu are reputație ireproșabilă (...), persoana care are antecedente penale, inclusiv stinse, sau a fost absolvită de răspundere penală printr-un act de amnistie sau de grațiere”. Menționăm că, stingerea antecedentelor penale are loc, potrivit art.111 din Codul penal al Republicii Moldova nr.985/2002, inclusiv prin actul de amnistie privind liberarea persoanei de răspunderea penală sau prin actul de amnistie sau grațiere privind liberarea persoanei de executarea pedepsei pronunțate prin sentința de condamnare. Astfel, prin definiție, o persoană nu poate fi absolvită de răspundere penală printr-un act de grațiere, care potrivit art.108 din Codul penal, este actul prin care persoana condamnată este liberată, în tot sau în parte, de pedeapsa stabilită ori pedeapsa stabilită este comutată.

22. La art.22

Pornind de la faptul că Președintele Parlamentului este asistat în activitatea sa de cabinet propriu, la alin.(2) lit.a) cuvântul „aparaturii” se va substitui prin cuvântul „cabinetului”.

Referitor la prevederea de la lit.f) alin.(2), în care sunt vizați numai deputații neafiliați, aducem la cunoștință că Regulamentul Parlamentului prevede la art.4 și deputații independenți.

Referitor la componența comisiei de concurs pentru alegerea Comisarului pentru etică, considerăm oportun de a include în componența comisiei de concurs și Secretarul General al Parlamentului, reieșind din atribuțiile de bază ale Secretarului, stabilite la art.9 alin.(2) din Regulamentul de organizare și funcționare a Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova, adoptat prin Hotărîrea Biroului permanent nr.31 din 12 decembrie 2012.

Această propunere o motivăm și prin faptul că una din atribuțiile de bază ale Secretarului General al Parlamentului este: „h) în calitate de executor de buget, calitate deținută prin delegare, asigură activitatea financiar-economică și organizează elaborarea proiectelor de buget anuale ale Parlamentului, asigură prezentarea acestora Biroului permanent spre aprobare”.

23. La art.23

La alin.(3), întru respectarea condiției preciziei și clarității, este necesar de a concretiza „cui” acordă avize consultative Comisarul pentru etică, din proprie inițiativă.

Totodată, norma necesită a fi corelată cu dispozițiile alin.(1) al art.25 din proiect, care stabilește că *„Oricare membru al Legislativului sau persoană interesată, care are un temei rezonabil să considere că art.4 și normele Capitoalelor II și III din prezentul Cod au fost încălcate, poate solicita Comisarului pentru etică inițierea unei investigații pentru a determina dacă normele prezentului Cod au fost încălcate”*.

La alin.(4), textul introductiv se va completa la sfârșit cu prepoziția „la”, drept urmare la lit.a) această prepoziție se va exclude.

La alin.(5), în vederea respectării art.19 din Legea nr.780/2001, sintagma „pagina web a Parlamentului” se va substitui prin „web-site-ul Parlamentului” (a vedea obiecția de la pct.15 din prezentul aviz).

24. La art.24

Norma de la alin.(2) necesită a fi revăzută în coroborare cu norma de la alin.(3) al art.21 din proiect.

Alin.(2) art.24 din proiect prevede ca incompatibilitate că *„Comisarul pentru etică nu poate să fie deputat în Parlament sau asistent/consilier al unui deputat, să dețină funcția de ministru sau consilier al unui ministru sau să fie consilier într-o autoritate a administrației publice locale”*. Alin.(3) al art.21 din proiect prevede condiția pentru ocuparea funcției de Comisar pentru etică *„Nu poate candida la funcția de Comisar pentru etică persoana care a fost deputat în Parlament sau membru al Guvernului în decursul ultimilor 8 ani”*.

În cazul acceptării normei de la alin.(2) al art.24 din proiect, atragem atenție la sintagma „consilier într-o autoritate a administrației publice locale”, care urmează a fi substituită prin termenul „ales local”. În sensul Legii privind statutul alesului local nr. 768/2000, noțiunea de ales local vizează consilierii consiliilor sătești (comunale), orășenești (municipale), raionale și consiliului municipal Chișinău, deputații în Adunarea Populară a Găgăuziei, primarii și viceprimarii, președinții și vicepreședinții raioanelor.

La alin.(3), întru respectarea condițiilor preciziei și clarității, precum și întru asigurarea transparenței și excluderea elementelor de coruptibilitate, propunem de a enumera expres activitățile ce contravin funcției de Comisar pentru etică.

25. La art.25

La alin.(1) textul „Oricare membru al Legislativului” se va aduce în concordanță cu prevederile art.60 din Constituție, care stabilește la alin.(2) că, Parlamentul este compus din 101 deputați.

26. La art.26

La alin.(5) textul „Deputații cooperează cu orice investigație a comportamentului lor” nu are sens, și prin urmare necesită a fi redactată din punct de vedere stilistic.

La alin.(8) sintagma „Deputații nu trebuie” se va substitui prin „Deputatului îi este interzis”.

Propoziția a doua din alin.(8) urmează a fi redactată și expusă într-un alineat separat. Drept exemplu, propunem următoarea variantă posibilă:

„(9) Nerespectarea de către deputat a prevederilor alin.(8) constituie o încălcare gravă a eticii și conduitei deputatului și se sancționează în conformitate cu prevederile prezentului Cod.”

Totodată, propunem de a completa proiectul Codului cu prevederi referitoare la clasificarea sancțiunilor, în dependență de tipul încălcării dispozițiilor Codului de etică și conduită.

27. Conform regulilor tehnicii legislative, ținând seama de tipul de subiect de drept care face obiectul reglementării juridice, în redactarea proiectului de act legislativ este preferabil să ne referim la acesta la singular și în forma articulată (deputatul, cetățeanul, persoana etc.). Utilizarea subiectului la singular este de natura să înlăture orice confuzie privitoare la identificarea participantului la raporturile sociale ce fac obiect al reglementării juridice.

Propunem în textul proiectului de lege de a utiliza la singular cuvântul „deputatul”.

28. La art.27

La alin.(1) textul „pe care îl remite Comisiei juridice, numiri și imunități și” se va exclude, deoarece se repetă cu norma de la alin.(3) al aceluiași articol.

La alin.(3) cuvântul „concomitent” se va exclude.

29. În textul art.26 se operează cu sintagma „investigarea cazurilor de încălcare a eticii de deputat”, iar la alin.(7) al aceluiași articol este utilizată sintagma „în perioada anchetei”.

Observăm că, la art. 25 alin.(9) este utilizată sintagma „inițierea unei anchete”, iar la art.27 - sintagma „finalizarea anchetei de serviciu”.

Atenționăm că, este necesar de a fi revăzute din punct de vedere juridic utilizarea în textul proiectului a acestor sintagme. Totodată, necesită de a clarifica ce va face Comisarul pentru etică: va investiga cazul sau va efectua ancheta de serviciu.

30. La art.28

La alin.(1) sintagma „Dacă urmare verificării” necesită a fi înlocuită printr-o formulă specifică limbajului juridic al actului legislativ. Textul alin.(1) se va completa după cuvântul „eticii” cu sintagma „și conduitei”.

La alin.(1) este prevăzut că în raport se includ motivele și temeiul clasării investigației. Din norma alin.(2) reiese că Președintelui Parlamentului și Comisiei

juridice, numiri și imunități se remit, separat, raportul și concluzia de clasare a investigației (adică două „acte/documente”).

Prin urmare, este necesar de a redacta întregul conținut al articolului.

31. Pornind de la titlul Codului, precum și de la definirea noțiunilor „conduita deputatului” și „etica de deputat” de la art.2 din proiect, considerăm oportun de a revedea întreg conținutul proiectului, în sensul completării formulelor din text ce se referă doar la etica deputatului, cu cuvântul „conduita”, la cazul respectiv și în cazul dacă este necesară completarea conform reglementărilor stipulate. Drept exemplu, la art.26 titlul se va completa înaintea cuvântului „eticii” cu sintagma „conduitei și”. Astfel, în textul proiectului se va utiliza, la forma respectivă, textul „cazul de încălcare a conduitei și eticii de deputat”.

32. La art.29

Atragem atenție că, conform regulilor de sistematizare și structurare a normelor actului legislativ, norma alin.(3) se va situa la alin.(1).

La alin.(1), autorii stabilesc că Comisia juridică, numiri și imunități examinează cazurile de încălcare a eticii de deputat în conformitate cu art.26 alin.(1) din Legea nr.39/1994 despre statutul deputatului în Parlament. Atragem atenție că, norma art.26 alin.(1) din Legea nominalizată, stabilește că, pentru exercitarea eficientă a mandatului, deputatul în Parlament are dreptul la salariu lunar (...), la diurne și alte plăți compensatorii (...). Prin urmare, nu este clară trimiterea la norma art.26 alin.(1) din Legea nr.39/1994, astfel norma alin.(1) al art.29 necesită a fi revăzută.

În acest context, menționăm că, Legea despre statutul deputatului în Parlament prevede la art.15 alin.(3), că cazurile de încălcare a eticii de deputat sînt examinate de Comisia juridică, pentru numiri și imunități.

33. La art.30

La alin.(2), (3) și (4), atragem atenție la utilizarea incorectă a expresiilor nefuncționale, cu sens ambiguu: „presupune”, „pe marginea căroră pot face”, „nu poate modifica”, „contestația deputatului urmează să”.

Textul art.30 se va redacta conform limbajului juridic.

34. La art.31

Norma art.31 este una declarativă. În vederea respectării trăsăturii preciziei și clarității, aceasta urmează a fi dezvoltată.

35. La art.32

Alin.(1) necesită a fi redactat. Nu este corect și este ridicol utilizarea sintagmei „examinarea materialelor și persoanelor”.

Constatăm necesitatea indicării termenului în care raportul comisiei urmează a fi prezentat Parlamentului.

36. La art.33

La alin.(1) sintagma „este examinat de Plenul Parlamentului” se va substitui prin „se prezintă în plenul Parlamentului”. Pentru claritate se va indica cine prezintă raportul Comisiei în ședința în plen.

37. La art.34

La alin.(2), în vederea excluderii elementelor de coruptibilitate, propunem de a substitui sintagma „fiind pasibil de răspundere” prin cuvântul „răspunde”.

38. La art.35

La alin.(1), textul de la lit.e) conține un șir de expresii confuze, care nu au sens logic. Prin urmare, textul necesită a fi revăzut și redactat.

De asemenea, se cere a fi redactat și textul de la lit.j) cu referire la organele de lucru ale Parlamentului.

La lit.m) abrevierea „RM” se va substitui prin „Republicii Moldova”.

Propunem de a stabili expres termenul pentru care se aplică sancțiunile disciplinare.

La alin.(2) textul „Informația despre cazul disciplinar” se va înlocui printr-o formulă adecvată terminologiei utilizate în actul legislativ.

Textul se va completa în final cu sintagma „al Republicii Moldova”.

39. La art.36

Reieșind din conținutul prevederilor acestui articol, propunem de a completa titlul după cuvântul „Aplicarea” cu sintagma „și executarea”.

Textul alin.(2) necesită a fi revăzut și redactat. Sintagma „personalului de securitate a Parlamentului” din textul alin.(2) și (3) se va substitui prin „colaboratorilor Serviciului de Protecție și Pază de Stat”, în conformitate cu Regulamentul privind accesul, ordinea și securitatea în Parlament, aprobat prin Hotărârea Biroului permanent al Parlamentului nr. 5 din 12 februarie 2014.

40. Observăm că, proiectul nu oferă o claritate în ceea ce privește tipul răspunderii pe care o poartă deputatul în urma încălcării normelor Codului de etică și conduită a deputatului în Parlament. Astfel, considerăm necesar de a completa proiectul Codului cu un articol, care să reglementeze răspunderea pentru încălcarea conduitei și eticii de deputat. De asemenea, propunem de a completa proiectul Codului cu prevederi referitoare la termenul de aplicare a sancțiunilor disciplinare.

41. La art.37

Prevederile articolului urmează a fi revăzute și redactate, deoarece conțin atât dispoziții tranzitorii, precum și dispoziții de conținut. Conform regulilor tehnicii legislative, prevederile art.37 necesită a fi sistematizate și situate conform succesiunii logice la dispozițiile corespunzătoare ale actului legislativ.

42. La art.38

La alin.(1) sintagma „prezenta lege” se va substitui prin „prezentul cod”.

Considerăm că, modalitatea de intrare în vigoare și de punere în aplicare a noilor reglementări urmează a fi revăzută, în sensul stabilirii unei date concrete pentru intrarea în vigoare a noilor dispoziții, perioadă în care autoritățile responsabile vor lua toate măsurile de a efectua procedurile necesare executării.

La alin.(2), norma de la lit.b) urmează a fi dezvoltată. Astfel, este necesar de a stabili expres care sunt măsurile ce urmează a fi întreprinse de către Parlament. De asemenea, este necesar de stabili expres cadrul legislativ, care urmează a fi supus modificărilor și completărilor pentru punerea în aplicare a Codului de etică și conduită a deputatului în Parlament.

III. Observații de conținut:

1. În viziunea noastră, propunerea autorului privind adoptarea Codului de etică și conduită a deputatului în Parlament, este una benefică, însă accentuăm asupra faptului că reglementările stipulate în proiectul Codului necesită a fi revăzute, atât din punct de vedere juridic, cât și din punct de vedere redacțional.

2. În conformitate cu prevederile art.53 alin.(3) din Legea nr.780/2001, Codul trebuie să întrunească următoarele trăsături calitative: a) precizia; b) claritatea; c) logica; d) integralitatea; e) caracterul practic. Observăm că, proiectul supus avizării nu întrunește toate aceste trăsături. În proiect, au rămas nereglementate un șir de lacune de drept, unele și aceleași prevederi se repetă, se face trimitere la acte legislative, care sunt propuse pentru abrogare.

3. Referitor la formularea lingvistică a prevederilor proiectului, menționăm că nu sunt suficient de clare și concise, exprimările nu întrunesc rigorile tehnicii legislative și ale limbajului juridic, stabilite de art.19 din Legea nr.780/2001. Proiectul nu conține terminologie constantă și uniformă, fapt ce generează diferite soluții în privința aplicării normelor de drept. Astfel, considerăm că este necesară expertiza lingvistică, care are menirea de a contribui la asigurarea utilizării corecte a terminologiei și la perfecționarea limbajului actului legislativ, necesitatea redactării textului prin prisma regulilor de ortografie și punctuație.

IV. Analiza comparată:

Din analiza comparată a legislației internaționale am constatat că elaborarea unei etici parlamentare a constituit o preocupare a ultimelor decenii, ea fiind inclusă în amplele reforme ale instituțiilor parlamentare din Europa și din întreaga lume.

La nivel mondial a fost creat, în anul 2006, Grupul de lucru mondial referitor la etica parlamentară din cadrul Organizației mondiale a parlamentarilor contra corupției (GOPAC) care a elaborat un *Ghid de etică referitor la conduita parlamentarilor*. Acesta a prelucrat date referitoare la diverse prevederi legislative din parlamentele din 90 de state ale lumii. Ghidul a avut ca obiective: descrierea și explicarea componentelor eticii și conduitei parlamentare care trebuie puse în aplicare; determinarea elementelor cheie de care politicienii trebuie să țină cont în elaborarea și aplicarea eticii.

Experiența a arătat că nu există un plan unic de formulare și aplicare a unei politici etice, întrucât aceasta reprezintă un act politic, în acord cu prevederile constituționale din fiecare stat.

Din anii '90, în Uniunea Europeană s-a manifestat un interes crescut pentru etica parlamentară. Parlamentul European a înființat, în anul 2008, Biroul pentru Promovarea Democrației Parlamentare (OPPD) care are ca obiectiv¹ reformarea parlamentelor, întărirea funcțiilor lor principale de a legifera, controla și a reprezenta².

Din lucrarea „Reglementări referitoare la codurile de etică și conduită parlamentară în statele membre ale Uniunii Europene”, elaborată de către Florentina Răduiescu, consilier parlamentar și Any-Mary Julia, expert parlamentar în cadrul Direcției studii și documentare legislativă, serviciu al Camerei Deputaților din România, am constatat că a fost studiată comparativ experiența parlamentelor din statele membre ale Uniunii Europene și au fost elaborate anumite concluzii referitoare la evoluția viitoare în acest domeniu. Din rezultatele cercetării a reieșit faptul că modalitățile de elaborare a unui cod de conduită parlamentară au fost fie prin definirea clară a drepturilor și obligațiilor parlamentare, fie prin combinarea unor dispoziții și practici constituționale și a unor dispoziții cu caracter administrativ, civil sau penal, menite a constitui un regim de etică parlamentară (cum a fost în Austria, Danemarca și Suedia). Multe parlamente naționale europene au creat comitete consultative, grupuri de lucru, cu scopul de a elabora coduri de conduită, făcând apel și la experți externi. Majoritatea codurilor de conduită au fost elaborate de parlamentarii înșiși și de comisiile parlamentare create în acest scop. Ele au constituit o formă de *autoreglementare*. În Marea Britanie a fost adoptat un cod de conduită (*Parliamentary Standards Act 2009*), fiind dată o lege prin care a fost creată o *autoritate independentă* pentru aplicarea și controlul normelor parlamentare (*independent Parliamentary Standards Authority - PA*), abilitată să ancheteze încălcările codului de conduită al Camerei Comunelor.

Din studiile realizate reiese că obiectivele concrete ale codurilor de conduită au fost: să enunțe principiile fundamentale ale organizației; să promoveze o conduită etică și să descurajeze/elimine comportamentele contrare eticii; să definească un punct de referință, permițând evaluarea și, în anume situații, sancționarea comportamentelor contrare eticii; să faciliteze luarea unor decizii ca răspuns la unele situații delicate care implică interese și valori contradictorii; să definească drepturile și responsabilitățile; să poată asigura o apărare în fața unor acuzații nefundamentate.

Prin exigențele legate de transparență se atrage atenția asupra faptului că ele reprezintă o modalitate prin care parlamentarii se angajează să asigure transparența externă (accesul publicului la informație) și transparența internă (declararea intereselor financiare și nonfinanciare din afara Parlamentului). Acest principiu

¹ http://www.gopacnetwork.org/Docs/PEC_Guide_FR.pdf
http://www.gopacnetwork.org/Docs/PEC_Guide_EN.pdf

² L'etique parlementaire. Une question de confiance - Bureau pour la promotion de la democratie parlementaire, Parlement Europeen, 2011

este în general acceptat, dar aplicarea lui variază de la stat la stat. Majoritatea parlamentelor impun declararea intereselor financiare externe. Declarația de interese externe, altele decât cele financiare, este obligatorie în unele state (Franța, Marea Britanie și majoritatea noilor state membre). Această declarație este facultativă în Belgia, Danemarca, Finlanda, Olanda și inexistentă în Luxemburg, care cere o declarație a tuturor formelor de susținere financiară. În unele țări se solicită o declarație a oricăror activități și venituri suplimentare, cât și orice participare la o întreprindere (ex. Marea Britanie). În general, declarații de interese financiare nu prezintă decât parlamentarii, dar în anumite state se declară și bunurile aparținând familiei (soț, copii), așa cum se practică în Grecia. În unele parlamente, aceste declarații au o formă strictă, altele acceptă forme mai simple. Unele declarații sunt date în mod repetat (la început și sfârșit de mandat). De obicei, declarațiile sunt păstrate într-un registru ținut de o comisie parlamentară sau de un organism exterior (ex. Belgia). Unele țări restrâng accesul publicului la registru (Ungaria, Polonia), dar accesul este foarte liber în Irlanda, Italia, Olanda, Spania, Suedia, Marea Britanie, invocându-se prioritatea interesului public asupra vieții private.

Structurile menite a controla aplicarea regulilor eticii parlamentare și a sancțiunilor variază de la un stat la altul. Controlul se realizează fie prin autoreglare de către grupurile politice sau la nivelul adunărilor; de comitete de etică, în Germania, Grecia, Marea Britanie; de către Președintele forumului legislativ; fie prin organisme autonome, precum Mediatorul (în țările scandinave); fie prin entități juridice abilitate a trata cazurile grave de fraudă și corupție (tribunale, poliție, unități de anchetă speciale). Procedura de control are etape asemănătoare: depunerea unei plângeri în scris pe lângă organismul de control care începe să analizeze situația. Acesta stabilește gradul de încălcare și nivelul posibil al culpabilității. Concluziile și recomandările organismului sunt transmise Adunării care ia decizia finală.

Majoritatea codurilor de conduită nu prevăd sancțiuni, dar în multe state se aplică sancțiuni în cadrul parlamentelor. Sancțiunile variază de la o țară la alta (în Irlanda se aplică suspendarea, amenda, cenzura politică; în Polonia se aplică avertizarea publică; în Germania, Președintele Camerei face publică orice încălcare; în Italia se aplică sancțiuni morale și politice). Alte state, precum Franța, Italia, Portugalia au sancțiuni importante definite prin legi.

Studiile comparative au arătat că impactul și eficacitatea codurilor de conduită sunt determinate de faptul că ele constituie un sistem de referință, în funcție de care se poate evalua funcționarea unui Parlament și a activității fiecărui parlamentar în parte.

Conform unui raport al Comisiei Europene pe această temă, eficacitatea depinde de o serie de factori care variază de la o țară la alta³: existența unei societăți civile funcționale; a unei culturi politice favorabile transparenței și integrității; existența unor media libere. Studiul comparativ arată că șansele de creștere a eficienței cresc atunci când ele sunt formalizate în scris; sunt adecvate

³ Regulați Conflict of Interest for Holders of Public Office in the European Union - CE 2007

culturii politice din mediul respectiv, sunt studiate atent; întărind norme deja existente; când permit un control independent; când sunt comparabile cu alte coduri de integritate din același sistem; când au caracter public, simplu, comprehensibil și sunt simplu de aplicat.

Cu titlu informativ, anexăm la prezentul aviz copia unui tabel, în care sunt prezentate principalele reglementări privind codurile de etică și conduită din statele membre ale Uniunii Europene, elaborat în cadrul Direcției studii și documentare legislativă, serviciu al Camerei Deputaților din România.

V. Concluzii și recomandări:

În concluzie, menționăm că textul proiectului Codului, urmează a fi revăzut și redactat, ținând cont de observațiile și propunerile corespunzătoare definitivării corecte a proiectului.

Totodată, întru evitarea existenței de paralelisme sau contradicții cu alte acte legislative, a existenței de lacune în reglementări, propunem de a analiza posibilitatea de încorporare/includere a normelor de conduită și etică a deputatului în Parlament în Legea nr.39-XIII din 07.04.1994 despre statutul deputatului în Parlament. În viziunea noastră, aceasta va duce la sistematizarea complexă, într-o concepție unitară, a normelor juridice care definesc statutul, normele de etică și conduită a deputatului în Parlamentul Republicii Moldova, realizându-se prin cuprinderea lor într-un singur act legislativ.

Referitor la oportunitatea adoptării proiectului Codului, menționăm că aceasta ține nemijlocit de atribuțiile Parlamentului.

Șef Direcție
Ion CREANGĂ

Ex. Silvia Cojocari,
tel. 268-175

Anexă: - copia tabelului, în care sunt prezentate principalele reglementări privind codurile de etică și conduită din statele membre ale Uniunii Europene, elaborat în cadrul Direcției studii și documentare legislativă, serviciu al Camerei Deputaților din România – 9 file.

Tara	Baza juridică	Organul de reglementare	Principii
Austria	-Nu există cod de conduită -Legea federală privind Regulamentul Consiliului național -Legislație specială privind incompatibilitățile și interesele financiare -Codul penal	-Comitetul pentru incompatibilitate a Consiliului național și a Consiliului federal sunt competente în problemele legate de incompatibilități și interese financiare -Conferința președinților (organ consultativ)	-Liberitatea de expresie -Incompatibilități cu anumite activități comerciale -Obligația de a declara toate activitățile din sectorul privat -Principii anti-corupție – Transparență limitată a activităților -Interdicția de a se primi cadouri
Belgia	-Nu există cod de conduită în sensul strict la nivel federal (cod de deontologie pentru membrii parlamentului în Comunitatea flamandă) -Legea federală din 6 august 1931 privind incompatibilitățile și descalificările privind foștii miniștri și foștii parlamentari -Legea federală din 2 mai 1995 privind obligația de a se depune o listă cu locurile de muncă anterioare și o declarație de avere	-Comisia comună privind finanțarea partidelor politice -Curtea de conturi - pentru anumite aspecte cum ar fi operațiunile financiare ale Statului federal, ale Comunităților Regionale și ale instituțiilor publice	-Libertatea de expresie garantată prin Constituție -Incompatibilități cu anumite funcții publice (în cadrul executivului) -Restricții relative privind cumulul de mandate -Restricții cu privire la surse paralele de venituri publice (1,5 x salariul de parlamentar) -Declarație de avere
Bulgaria	-Constituția Republicii -Reguli de organizare și procedura Adunării Naționale -Legea privind interdicția și divulgarea conflictului de interese -Legea privind declarația de avere pentru persoanele cu funcții de responsabilitate în stat	-Comisia parlamentară pentru lupta împotriva corupției și a conflictelor de interese -Curtea de Conturi	-Liberatea de exprimare -Funcția de parlamentar este incompatibilă cu alte mandate electiv sau guvernamentale sau orice funcție din domeniul public -Obligația declarației de avere -Obligația de a divulga și de a evita conflictul de interese
Cipru	-Regulamentul Camerei Reprezentanților	-Președintele Camerei	-Libertatea de expresie este garantată -Funcția de deputat incompatibilă cu cea de ministru, consilier municipal ca și cea de apartenență în cadrul forțelor armate
Cehia	-Există dezbateri cu privire la elaborarea unui Cod de conduită -Constituția Republicii	-Comisia pentru mandat și imunitate care ține registrul declarațiilor de activitate, de avere, de cadouri și obligații pentru	-Libertatea de expresie este garantată -Restricții pentru anumite activități de responsabilitate publică și incompatibilitate între

	<p>- Legea privind conflictul de interese <i>Senat</i> -Regulamentul Senatului</p>	<p>deputați și alte responsabilități publice. Oricine poate, printr-o cerere scrisă, să consulte gratuit acest registru, să ia notițe și să facă copii după registru. Dacă există o suspiciune legitimă cum că un responsabil public a încălcat obligațiile impuse de legea privind conflictul de interese poate să propună lansarea unei proceduri juridice de suspendare a mandatului.</p>	<p>funcția publică și alte activități -Prezentarea declarației de interese personale, de activități, de patrimoniu, de venituri, de cadouri și datorii -Un deputat nu poate fi membru în cele două camere ale Parlamentului</p>
Danemarca	<p>-Nu există Cod de conduită în sensul strict -Regulamentul Folketing-ului -Actul consolidat 1123/2006 privind finanțarea partidelor politice (nu sunt prevăzute obligații pentru parlamentari cu titlu individual) -Codul penal</p>	<p>- Nu există organe de reglementare în sensul strict pentru normele privind funcția publică -Autoreglementare de către Folketing prin propriile sale reguli și proceduri și de conduită (Comisia de Regulament) -Mediator desemnat pentru „supervizarea administrării” -Consiliul danez de etică</p>	<p>-Transparență față de cetățeni -Libertatea de conștiință și de expresie (cu anumite restricții privind funcționarea partidelor politice) -Obligația de a se declara veniturile și interesele financiare</p>
Estonia	<p>-Nu există Cod de conduită în sensul strict -Constituția Republicii Estonia -Regulamentul Parlamentului -Legea anti-corupție</p>	<p>-Comisia specială a Prlamentului — Riigikogu privind aplicarea legii anti- corupție (membrii trebuie să declare interesele economice comisiei)</p>	<p>-Liberatatea de expresie este garantată -Obligația de a declara interesele economice -Interdicția de a exercita alte mandate publice sau de membru în consiliul de administrație a unei societăți comerciale -Loialitate față de Stat -Parlamentarii acționează în respectul legii și al interesului general</p>
Finlanda	<p>-Nu există Cod de conduită în sensul strict -Constituția Finlandei -Regulamentul Parlamentului -Codul penal (cap.40 - cazurile de corupție) -Rezoluția din 2002 privind lupta împotriva corupției</p>	<p>-Președinte -Consiliul președintelui -Plenul</p>	<p>-Incompatibilități cu alte funcții publice (ministrul Justiției, Procuror general, judecător la Curtea Supremă sau Tribunalul administrativ suprem, Președintele Republicii) -Nu poate fi cumulată funcția de deputat național cu deputat european) -Independență -Libertate de expresie garantată</p>

			<ul style="list-style-type: none"> -Declararea voluntară a activităților extra-parlamentare, remunerate sau nu și cele de interes financiar -Transparența conduitei parlamentare -Comportament demn -Conflict de interese: parlamentarul nu poate lua parte la deliberările și problemele care îl privesc personal
Franța	<ul style="list-style-type: none"> -Cod deontologic cu șase principii: interesul general, independența, obiectivitatea, responsabilitatea, probitatea și exemplaritatea -Regulamentul Parlamentului -Legea organică din 11.3.1988 privind declararea intereselor financiare -Legea organică „anti-corupție” din 29.1.1993 -Codul penal - pentru cazurile de corupție -Codul electoral 	<ul style="list-style-type: none"> -Consiliul constituțional (pentru cumul de mandate) -Tribunalele ordinare -Serviciul central de prevenire a corupției 	<ul style="list-style-type: none"> -Liberitatea de exprimare garantată -Incompatibilități (participarea la guvernare și anumite activități profesionale) -Limitarea la două mandate electiv
Germania	<p><i>Bundestag</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Art. 18 din Regulament, anexa 1 din Regulament stabilește codul de conduită al membrilor Bundestag-ului <p><i>Bundesrat</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -în afara Regulamentului care menționează anumite aspecte comportamentale, nu există cod de conduită în sensul strict -Codul penal 	<p><i>Bundestag și Bundesrat</i> -Niciun organ pennisent în sensul strict -Președinții <i>Bundestag-ului și Bundesrat-ului</i> au dreptul de a lua unele măsuri cum ar fi admonestarea membrilor, excluderea de la anumite reuniuni și impunerea unor amenzi punitive.</p> <p><i>Bundestag</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Control asigurat de către puterea judiciară -Comisia de anchetă provizorie -Landuri: serviciile anti-corupție <p><i>Bundesrat</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Tribunalele ordinare 	<p><i>Bundestag</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Libertatea de exprimare garantată -Obligația de a se declara cadourile cu o valoare mai mare de 5 000 de euro -Obligația de a se declara activitățile anterioare și alte interese financiare și profesionale -Publicitatea informațiilor furnizate conform declarațiilor de interese -Obligația de a se declara donațiile cu o valoare ce depășește 5 000 de euro; donațiile care depășesc valoarea de 10000 de euro în același an civil sunt publicate de către președinte, care indică valoarea și originea. <p><i>Bundesrat</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Nicio reglementare care să rezume statutul și

			<p>obligațiile membrilor</p> <ul style="list-style-type: none"> -Libertatea de exprimare garantată pentru parlamentari -Nu pot fi simultan membri în Bundesrat și Bundestag -Obligația de a își executa mandatul conștiincios
Grecia	<ul style="list-style-type: none"> -Constituția (art.55 - 63) -Regulamentul parlamentului (art.75 - 83) -Legea 3023/2007 privind finanțarea partidelor politice: venituri, datorii, publicitatea și controlul partidelor politice și a candidaților pentru parlament -Legea electorală (decret prezidențial 96/2007) 	<ul style="list-style-type: none"> -Nu există comisie permanentă de reglementare -Curtea supremă specială (art.100 din Constituție) -Președintele parlamentului și președinții comisiilor parlamentare (măsuri disciplinare) -Comisia specială (comisie de control) -Comisie parlamentară specială permanentă de etică parlamentară și deontologie 	<ul style="list-style-type: none"> -Incompatibilitate cu anumite funcții sau afaceri -Libertate de opinie și de vot -Imunitate parlamentară -Restricții în materie de campanii electorale
Irlanda	<ul style="list-style-type: none"> -Legea privind prevenirea corupției -Legea din 1995 privind etica în funcția publică și legea din 2001 privind normele în funcția publică (denumite împreună „Legea privind etica din 1995 și 2000”) -Cod de conduită aplicabil celor care dețin o funcție publică -Cod de conduită aplicabil membrilor Dâil Eireann -Cod de conduită aplicabil membrilor Seanad Eireann 	<ul style="list-style-type: none"> -Comisia de norme în funcția publică -Comisia însărcinată cu interesele membrilor Dâil Eireann - Comisia însărcinată cu interesele membrilor Seanad Eireann 	<ul style="list-style-type: none"> -Libertatea de expresie garantată -Parlamentarii sunt ghidați în permanență pentru interesul general și niciodată pentru un interes privat sau personal, oricare ar fi acesta. Ca urmare, toți parlamentarii trebuie să: -furnizeze o declarație anuală a intereselor înregistrabile, indicând în special veniturile profesionale, părți de societate, posturi de directori, terenuri și imobile, cadouri, obținerea de bunuri și servicii, facilitarea de călătorii, exercitarea eventual remunerată a unei activități de lobby și contractele cu statul. Această listă este publicată într-un registru anual de interese al membrilor -declararea oricărui interes material al unui membru dacă acesta este chemat să vorbească sau să voteze pentru o problemă care are legătură cu

			<p>interesul material al membrului respectiv -să se abțină să utilizeze pentru ei înșiși, în scop lucrativ, informații oficiale care nu trebuie să fie făcute publice sau care sunt obținute cu titlu confidențial în exercitarea funcțiilor oficiale -Folosirea fondurilor publice în mod prudent -Interacțiunea cu administrația și autoritățile represive conform cu rolul de reprezentant al publicului</p> <p>-Membrii care sunt în același timp și deținătorii unor funcții de miniștri, președinți și vicepreședinți de comisii, trebuie să respecte obligațiile suplimentare de declarații. Ei trebuie, de exemplu, să declare interese suplimentare, să renunțe la cadourile cu o valoare mai mare de 650 de euro, să declare interesele materiale care au legătură cu funcția pe care urmează să o exercite.</p>
Italia	<p>-Nu există cod de conduită în sens strict</p> <p>-Constituția Republicii italiene (1947) -Legea 175/1974 și 515/1993 privind finanțarea partidelor politice -Legea 441/1982 privind divulgarea intereselor financiare -Legea 515/1993 privind campaniile electorale</p> <p>-Regulamentul interior</p>	<p>-Nu există organ de reglementare</p> <p>-Autoreglare și control de către președinții camerelor</p> <p>-Organe de anchetă și judiciare tradiționale (în special pentru cazurile de corupție)</p>	<p>-Obligația de declarare a cadourilor -Libertatea de expresie este garantată -Obligația de declarare a averii, a datoriilor și a obligațiilor contractuale pentru campaniile electorale</p>
Letonia	<p>-Cod de etică în vigoare din 2006, ultima modificare în 2010</p> <p>-Legea privind prevenirea conflictului de interese în activitatea funcționarilor</p>	<p>-Comisia pentru mandat, etică și declarații</p> <p>-Biroul de prevenire și luptă împotriva corupției</p>	<p>-Obligația de declarare a intereselor financiare</p> <p>-Imunitate judiciară, administrativă și disciplinară</p> <p>-Interdicția insultelor și a declarațiilor defăimătoare</p> <p>-Discreția</p> <p>-Interzicerea primirii de cadouri -Discreția în folosirea datelor cu caracter privat -Interzicerea de a beneficia de variațiile pieței și</p>

			concesiunile publice -Este interzis cumulul de mandate, cu excepția posturilor universitare, în cercetare sau caritabile
Lituania	-Constituția Republicii Lituania -Legea nr.VIII-371 din 2 iunie 1997 privind concilierea între interesul public și cel privat, în serviciul public -Legea nr.X-816 privind adoptarea, intrarea în vigoare și punerea în aplicare a Codului de conduită aplicabil responsabililor politici, din 19 septembrie 2006 (Acest cod de conduită se aplică atât parlamentarilor cât și consilierilor municipali, primarilor și vice-primarilor, membrilor guvernului și vice-președinților partidelor politice -Statutul Seimas (Regulamentul)	-Comisia permanentă de etică și procedură a Parlamentului - Seimas	-Fiecare membru al Seimas trebuie să evite toate conflictele între interesele private și obligațiile sale de a reprezenta interesele publice. Trebuie, de asemenea, să se acționeze astfel încât să nu se creeze aparență în ochii publicului existenței unei astfel de conflict -Obligația declarării intereselor private -Obligația declarării intereselor și activelor financiare -Incompatibilitatea cu toate celelalte funcții din sectorul public sau privat -Sunt interzise toate activitățile remunerate în afara celor creative -Deputații nu pot fi urmăriți penal sau arestați, decât cu consimțământul parlamentului. -Obligația de a acționa cu respect față de statul de drept
Luxemburg	-Regulamentul Camerei Deputaților	-Fără organe de reglementare -Președintele Camerei -Conferința președinților	-Obligația de a se declara activitățile -Obligația de a se declara o eventuală susținere financiară
Marea Britanie	-Cod de conduită și ghid de aplicare a regulilor referitoare la conduita parlamentară -Legea privind alegerea pentru Camera Comunelor (1975), modificată de Legea privind incompatibilitățile din 2000 -Cod de conduită pentru Camera Lorzilor și ghid de aplicare al codului de conduită, adoptat de către o rezoluție din 30 noiembrie 2009 și modificați la 30 martie 2010	<i>Camera Comunelor</i> -Ca urmare a Legii privind normele parlamentare din 2009 s-a înființat <i>Autoritatea independentă a normelor parlamentare (IPSA)</i> și funcționarea unui ofițer responsabil cu respectarea regulilor (<i>Compliance Officer</i>) -Comisia pentru norme și privilegii <i>Camera Lorzilor</i> -Comisar pentru norme, iunie 2012 -Comisia pentru privilegii și buna	-Libertatea de expresie -Integritate -Obiectivitate -Responsabilitate -Deschidere -Onestitate -Leadership -Obligația de a declara interesele financiare și cele non-financiare -Interdicția de a primi avantaje financiare -Incompatibilitate cu alte funcții publice și private (Camera Lorzilor, judecători)

		<p>conduită</p> <p><i>Pentru cei care dețin o funcție publică</i></p> <p>-Comisia pentru norme în viața publică (1994)</p> <p>-Înalta Curte de Sesiune; Înalta Curte de Justiție (pentru dosarele de privind incompatibilitatea)</p>	<p>-Incompatibilitate datorată unui cazier judiciar (faliment, corupție)</p>
Olanda	<p>-Legea din 1968 privind indemnizația de deputat</p> <p>-Legea privind incompatibilitățile, statele generale și Parlamentul European</p>	<p>-Comisia Regală pentru Integritate</p> <p>-Autoreglare a instituțiilor -Tribunale ordinare</p> <p>-Control efectuat de către partidele politice pentru infracțiuni minore cu caracter penal</p> <p>-Administrația fiscală</p>	<p>-Libertatea de expresie garantată -Integritate</p> <p>-Obligația de a declara activitățile publice sau private, remunerate sau nu -Obligația de a declara veniturile non- parlamentare care depășesc un anumit nivel</p>
Polonia	<p>-Principiul eticii deputaților - aplicabil doar Dietei</p> <p>-Legea din 1996 privind exercitarea mandatului de senator și deputat</p>	<p>-Comisia de etică pentru deputați - pentru Dieta</p>	<p>-Libertatea de expresie este garantată</p> <p>-Respectul statului de drept</p> <p>-Obligația de a se declara interesele financiare</p> <p>-Obligația de a semnala toate angajamentele suplimentare (ex. activitatea comercială)</p> <p>-Restricții privind luarea angajamentelor suplimentare</p> <p>-Obligația de a declara codourile</p> <p>-Imparțialitate</p> <p>-Deschidere</p> <p>-Responsabilitate</p> <p>-Respect față de reputația Parlamentului</p>
Portugalia	<p>-Nu există cod de conduită în sensul strict</p> <p>-Statutul deputaților din 1993 -Legea 34/87, Infracțiuni legate de responsabilitatea deținătorilor de mandate politice</p>	<p>-Nu există organ de reglementare unic</p> <p>-Tribunale ordinare pentru cazuri de corupție</p>	<p>-Libertatea de expresie garantată</p> <p>-Obligația de a declara veniturile private, averea și participațiunile</p> <p>-Obligația de a declara activitățile non- parlamentare, publice sau private, remunerate sau nu</p>

Slovenia	<p>-Nu există cod în sensul strict -Constituția din 1991 (art.82: independență, incompatibilitate; art.83: imunitate, libertate de expresie) -Codul penal din 2008 (cap.26: delictе cu caracter penal) -Legea din 1992 privind deputații -Legea din 2010 privind integritatea și prevenirea corupției -Reguli de procedură a Adunării Naționale din 2002 (art.75-80 privind menținerea ordinii în ședințe) -Regulamentul Adunării Naționale)</p>	<p>-Comisia de prevenire a corupției (organ guvernamental independent pentru integritate și combaterea corupției) -Adunarea Națională (drept de refuzare al imunității) -Comisia de Regulament -Comisia serviciului public și pentru alegeri</p>	<p>-Independență -Incompatibilitate -Libertate de expresie -Acceptare de cadouri -Obligația de a declara averea și toate modificările survenite</p>
Slovenia	<p>-Constituția Republicii Slovace -Act constituțional nr.3 57/2004 Coli. privind protecția interesului public în exercitarea funcției</p>	<p>-Comisia privind non-cumulul de funcții -Partidele politice</p>	<p>-Obligația de declara interesele financiare, averea -Obligația de declara alte locuri de muncă sau mandate publice</p>
Spania	<p>-Regulamentul Congresului Senatului -Legea instituțională 5/1985 privind reglementările electorale -Rezoluția comună a Congresului și a Senatului privind monitorizarea intereselor din 1997 -Codul penal -Legea 5/2006 privind conflictul de interese al membrilor guvernului și înalții funcționari -Rezoluția comună a Congresului și Senatului privind monitorizarea intereselor din 2009 Parlamentul a depus un proiect în vederea adoptării unei legi organice privind principiile și măsurile de luptă împotriva corupției și pentru transparența gestiunii publice. Acest proiect va modifica legislația existentă cu scopul de a consolida</p>	<p>-Comisia pentru Statutul deputaților -Comisia privind incompatibilitățile -Unități specializate de luptă împotriva fraudei și a corupției în cadrul serviciului juridic -Procuror special pentru delictе financiare</p>	<p>-Libertatea de expresie garantată -Incompatibilitate cu alte funcții -Interdicția de a se abuza de statutul de parlamentare în scopuri private -Declarația de interese financiare și non- financiare și de avere -Respectul statului de drept</p>

	transparența și a întări regimul incompatibilităților		
Suedia	Nu există cod de conduită în sensul strict -Legea din 1996 privind înregistrarea angajamentelor și intereselor financiare ale deputaților -Legea Parlamentului - Riksdag	Nu există organe de reglementare	-Promovarea valorilor democratice, a libertăților fundamentale și a statului de drept -Non-discriminare -Libertatea de expresie este garantată -Obligația de a declara interesele financiare și contractuale -Participarea deputaților la dezbateri în care există un interes personal sunt interzise
Ungaria	-Nu există cod de conduită în sensul strict -Constituția din 1989 -Regulamentul Parlamentului -Legea LV/1990 privind statutul juridic al deputaților	-Comisia pentru imunitate (drept de ridicare a imunității în caz de comportament incompatibil)	-Liberatea de expresie este garantată -Respectarea bunăstării generale și al interesului general -Incompatibilitate cu toate celelalte funcții din administrația publică, armată, poliție -Obligația pentru deputați de a declara interesele economice, veniturile și averea